

'Yapılması gereken tek şey taşeron sistemini kaldırmaktır'

Çetin Uygur

Türkiye’de 1980’den sonra meydana gelen maden kazalarında binlerce madencinin hayatını kaybettiğini bugün tüm gazeteler yazıyor; ancak 2009’da Bursa’nın Mustafakemalpaşa İlçesi’ndeki maden kazasından sonra maden kazalarında artış gözlemlendi. Maden kazalarının son dönemde giderek artmasını neye bağlıyorsunuz?

MÜSİAD’ın Kurucu Başkanı Erol Yerar “son 8 yılda gerçek kapitalist, gerçek burjuva bizim zamanımızda var oldu” dedi. Yerar, AKP’nin 8 yıllık iktidarı süresince neoliberal ekonomik sistemi oturtup burjuva sınıfı olarak var olduklarını övünçle anlatıyor. Kendilerinden önce var olan burjuvazinin devlet eliyle yaratıldığını söylüyorlar.

12 Eylül ile başlatılan ve Özal’la devam eden evrensel boyutlu krizin

aşılabilmesi doğrultusundaki sermaye programının Türkiye’de nihai uygulayıcısı olan AKP, sermaye programının en vahşi sürecini gerçekleştirirken iktidarını güçlendirme ve uzun süreli koruyabilmeyi hatta arkasında bir sınıf yaratmayı da kendine hedef olarak koymuştu. Dolayısıyla bir yanıyla kamunun elindeki tüm değer ve hizmet üreten kurumları yerli-yabancı sermayeye devrederek uluslar-üstü sermayenin önündeki tüm engelleri kaldırıyor. Mal, hizmet, para, sermaye hareketini alabildiğine serbest bırakıp bu arada kamunun elinde kalan alanlarda da kendi arkasındaki sınıfı yaratma doğrultusunda adım atıyor.

Bu adımların en etkin gerçekleştirilebileceği alanların başında da madencilik geliyor. Çünkü özellikle kömür, sanayide enerji girdisi en yüksek olan ürün ve Zonguldak Taşkömürü işletmesi, yılların devasa ve en büyük işletmesi. Bu denli büyük bir işletmeyi almaya ne yerli ne de yabancı sermayenin gücü var. Ancak AKP maden işletmesindeki, yer altında galeri açmaktan, yani madenin üretimi için hazırlık yapmaktan madenin üretimine, kömür cevherinin yıkanmasına kadar bütün iş kalemlerini taşeron diye isimlendirilen ve kendi arkasındaki kişi ve kurumlara devrederek, kendi arkasındaki sınıfı yaratma doğrultusunda büyük adımlar attı.

Zonguldak’taki bu olayda böyle bir uygulamanın nihai sonucunu görmekteyiz. Bu, kaçınılmaz bir sondur. Bu son yaşanan bir iş kazası değil bir cinayet olarak tanımlanabilir. Çünkü yer altı denilen bu çalışma bir yanıyla madencilik bilimini zorunlu kılıyor. Bu bilimin hayata geçiricisi sıradan işçisinden en nitelikli olan işçiye kadar eğitilmiş olmalı. Çünkü madencilik biliminin ve teknolojinin, işçi sağlığı ve iş güvenliğinin koordineli olması gerekiyor. Bu koordine için yeterli olmayan bizdeki sermaye sınıfı tüm yetersizliğine karşın, burjuva sınıfının var olması açısından yoğun bir emek sömürsünü

gündemine almış. Buradan bakıldığında olayın kaza olarak tanımlanması mümkün değil.

Siz DİSK/Dev Maden-Sen Genel Başkanı olmanın yanında eski bir maden mühendisisiniz. İş cinayetinde iki maden mühendisinin göçük altında kaldığı söyleniyor...

Evet; böyle bir cinayetin içinde iki de mühendis var. İşte önemli olan nokta burası. Dikkat edilirse mühendislerden bir tanesiyle ilgili verilen bilgilerde; Galerinin açılması sırasında dinamit atılması gerçekleşiyor. Bu sırada mühendis bu işi yürüten ekibi dışarıya çıkartıyor. “Siz çıkın” diyor. “Ben işçilerle işin kontrolünü ve yürütmesini devam ettireceğim” diyor ve kalıyor. Yani dinamitin atımı sırasında patlama yok. Ardından 20-25 dakika sonra patlama gerçekleşiyor ve o kadar şiddetli bir patlama oluyor ki, 540 metre yukarda vinç kulesi ve binanın çatısı yerinden oynuyor. Kafes diye tanımlanan asansör kullanılamaz hale geliyor.

Burada dikkat edilmesi gereken bir şey var. Bir madencilik kuralı olarak dinamit atımından evvel, ilerleme sürecinde, önce galerinin açılış doğrultusunun nereye doğru gittiğini bilmek gerekiyor. Sonrasında ileride kesilecek kömür varsa, taş kömürünün içindeki gazdan dolayı tehlike olup olmadığını önceden görmek için ön sondajların yapılması gerekiyor. Ön sondajlar yapıp gaz mümkün olduğunca boşaltıldıktan sonra dinamit atılması gerekiyor. Bu olayda böyle bir ön çalışma yapılmış olsa, gazın geldiği anlaşılır dolayısıyla dinamitin atımı ve çalışma yöntemi ona göre ayarlanır. Ancak olayda dinamitin atımı sonrasında parçalar düşüp kömürün kendisi açığa çıkınca kömürdeki gaz yayılmaya başlıyor. Yayılan gaz, bir anda oradaki herhangi bir aydınlatma aygıtından gelen herhangi bir

kıvılcımın doğmasına neden olacak bir olayla patlıyor. Patlamanın sebebi dinamit atılması değil. Demek ki ön işlem yapılmamış.

Bu işlemler neden yapılmamış?

Sondajların yapılmasının, ilerleyen galerinin ya da hedeflenen noktanın açığa çıkarılması için gereken işlemlerin yapılamamasının temel nedeni, sermaye açısından bakıldığında, işin çok hızlı yürümesi için o işlemlerin atlanması. Galerinin sürülme aşamasında o mühendis arkadaşlar, yıllar önce yapılan incelemeler neticesinde o galerinin nereden geçeceğini biliyordur. Galerinin yapımında dinamit atılmadan önce, sondajla nereden geçileceği görülmeli, bir kömür damarına rastlıyorsa o damardaki gazın alınması dolayısıyla patlamanın öncesinde gaz gelirinin önüne geçilmesi gerekiyor. Bunu yapmak ilerleme açısından sermaye için zaman kaybıdır. Sermaye burada “Bir an önce yaptır, bir an önce aç” mantığıyla ilerliyor.

İşçilerden birinin söylediği bir söz çok önemli. Televizyona konuşan işçi, “Fazla su kullanmak” gerekçesiyle işten atıldığını söylüyor. Galerinin açılması için işçinin kullandığı delici makinenin çıkardığı tozu engellemek için su kullanılır ancak suyun kullanılması ilerlemeyi yavaşlatır. İlerlemenin yavaşlaması işin yapımını uzatacağından sermayeyi zarara sokar. Dolayısıyla “suyu kullanma” diyorlar. O ise “Hayır suyu kullanacağım” diyor. Suyu kullandığı zaman toz kalkmaz. Böyle olunca rahat çalışacaktır. Aksi takdirde kalkan toz, işçinin ciğerlerinde silikozis denilen hastalığa neden olur. İşçi bunda direnince işçiyi işten atmışlar.

Başka bir işçinin söylediği bir şey var. İşte çalışmaya başlarken kendilerine hızlı çalışın diyerek zorluyorlar. Bu olaya dikkat edilirse, Bursa ve Balıkesir’deki ölümlerle ilgili görüşmeler sırasında aynı şekilde söylenmişti. İşçileri yeraltına gönderirken adam başı 5 ton

kömür istiyorum diyor. Çünkü bilimin uyarlanması, insan sağlığı, güvenlik arka plana atılıyor; çok kazanma, ne olursa olsun kazanma kapitalin kârı öne çıkıyor ve burada da aynı şey oluyor.

Dolayısıyla AKP iktidarıyla yoğunlaşan kendi arkasında sınıf yaratma olayında kamusal alanlarda özellikle de madencilik sektöründe de taşeron sistemi uygulanıyor. Hastanelerde, eğitim sisteminde de uyguluyorlar, diğer alanlarda da uygulanıyor. Özcesi, taşeron çok ciddi biçimde yeni bir sermaye sınıfını yaratırken yoğun bir sömürü, güvencesiz bir çalışma, sağlıksız bir çalışma yaratıyor. Bu olayın arkasında kesinlikle taşeron sistemi var.

Türkiye'deki maden mühendisleri bu sondajın nasıl yapılacağıın eğitimini almıyor mu?

Sistem açısından mühendislere yaklaştığımızda şöyle bir gerçeği görüyoruz. Bugün Türkiye'de 17 tane maden mühendisliği eğitimi veren fakülte var. Geçen yıl 825 maden mühendis mezun ettiler. Dünyanın maden mühendisi açığı 2009'da 900 kişiydi. Ama Türkiye 825 genç mühendis mezun etti. Mühendislerin üniversiteden mezun olurken temel bir bilgiyi aldıklarını düşünmekteyim. Mühendislerin çalışırken karşılaştıkları olay, mühendislerin bilgisinin hayata geçirilmesini engelliyor. Kendi odalarının üyesi oluyorlar. Çalışmak için başvurdukları noktada mühendisin kafasındaki bilgi ve iş güvenliği sermayenin şartlarıyla çatışır noktaya geliyor. İşsizlik de var bir yanda. Kendisi çalışmak için götürüldüğünde orada madencilikle ilgili kuralların uygulanmasını istediğinde işverenle ters düşüyor.

Maden mühendislerinin yeterli nitelikte olduğunu söyleyebilir miyiz?

Eğitim sisteminde çarpıklıklar var. Bu durum maden mühendisliğinin niteliğini sorgulatır hale getiriyor. Türkiye'nin bütün kent ve kasabalarına yayılan bir üniversite furyası var. Üniversiteler, gençliği bilimsel bilgiyle donatmaktan çok bölgenin ekonomik olarak kalkınması için açılıyor. 20 bin öğrenci gidip, bölgede parasal etkinlik başlayınca siyasi iktidar muhalefetsiz kalıyor ki iktidar da zaten bunu yaratmaya çalışıyor. Ordan mezun olan gençlerin bilgisinin düzeyine bakmaksızın söyleyebileceğimiz şey; onların bilgisini hayata uygulamaya kendi yaşamlarını sürdürmek için iş aramaya giriştiğinde bir anda sistemin engelleriyle karşılaşılıyor olmalarıdır. Çünkü o kadar çok mezun arkadaş var ki, bu arkadaşlar işe girdiğinde sermaye sınıfı “Tamam çalışırsın ama benim istediğim ücretlerle ve şartlarla çalışırsın” diyor. Mühendis “Hayır, burada şu işlemi yapmak gerekir, şöyle başlamak gerekir” dediğinde, işveren “Bana maliyet yüklemeye” diyor. “Seni seçtim işte, imzayı at, bakanlığa yollayacağım. Senin imzaya para veririm” diyor. Böyle bir politika izliyor.

Devletin elindeki kayıtlara göre 1955-2010'a kadar 2.687 madenci hayatını kaybetmiş. Bunun önüne geçmek için yapılabilecek tek şey, işletmenin mühendis kadrolarının ayrılmasıdır. Yani üretimle ilgili, iş sağlığı iş güvenliğiyle ilgili, mekanizasyon ve diğerleriyle ilgili ayrı ayrı mühendislik kadrolarının olması gerekir. Mühendisler, bilgisini koordineli bir şekilde hayata geçirmelidir. Bunu kim uygulayacak? Kazmacı Lütfü. Mühendis, kazmacı Lütfü'ye bu bilgiyi aktaracak. Sermaye bu bilgi aktarımını maliyet açısından fazla buluyor. Bu yüzden yasanın getirdiği, enerji bakanlığına verilecek projelerde mühendis imzası gerekiyor. Öyle olunca sermayedar mühendise “Sen bu imzayı kullan git aşağıda işçileri

kontrol et işi yaptır” diyor. Bu son patlamada çok açık ve net gözüküyor.

Maden mühendislerinin bu tür durumlara karşı yapabileceği ya da yapması gereken şeyler nelerdir?

Bu anlamda maden mühendislerinin üyesi olduğu oda ve işçi sendikaları, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı’ndan ve Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı’ndan madencilik sektöründe görev yapmakta olan tüm alanlarda denetleme yetkinliği istedi. Bu yetki çalışan mühendislerin madencilik bilim ve teknolojisinin önünü açmış ve onlara güvence sağlanmış oluruz. Buna bakanlık izin vermiyor. “Ben yaparım” diyor. Kendisinin nasıl denetlediği de ortada. Aynı olayı Bursa ve Balıkesir’de de söyledi. “Denetledik hiçbir sorun çıkmadı” dedi. Bu cinayette iki mühendisin ölümü bunun somut kanıtıdır.

Çalışma bakanlığı, iş sağlığı ve güvenliği toplantılarına katılan mühendis odaları ve sendikalar tarafından getirilen önerileri hep kulak arkası ediyor. Maden Mühendisleri Odası’nın işletmeleri ve mühendisleri denetlemek için yetkili olması istemi reddediliyor. Oda denetlemiş olsa gördüğü aksaklıklar karşısında işlem yapabilir. Denetim uygulaması engelleniyorsa odanın yapacağı işlemlerin başında üyesi mühendisleri çekmek gelir. Çektiği andan itibaren yasa gereği işletme kapatılır. Bu sebeple iktidar maden mühendislerinin ve işçilerin örgütlerini denetim yapması konusunda engelliyor.

AKP’nin uyguladığı politikaların Taşkömürü madenlerindeki karşılığı nedir?

Taş kömürü elde edilen kok kömürüyle yüksek fırınlarda demir cevherini metale dönüştürme enerjisini taşıyan bir kömürdür ve

Zonguldak dünyadaki en nitelikli kömürlerden birine sahiptir. Ayrıca bu kömür Ereğli Demir-Çelik işletmesini, Karabük Demir-Çelik işletmesini ve İskenderun Demir-Çelik işletmesinin gereksinimini karşılayacak kadar büyüktür.

12 Eylül sonrası uygulanan politikalarla, artık Ereğli Demir-Çelik'e, İskenderun Demir-Çelik'e ve Karabük Demir-Çelik'e Ukrayna'dan, Avustralya'dan, Güney Afrika'dan kömür geliyor. Oysa Zonguldak'taki işletmeler, belirli bir plan ve programın içinde bir yandan üç demir çeliğin enerji gereksinimini karşılarken bir yandan bu bölgede (sadece Zonguldak değil bütün Karadeniz hatta iç kesimler de dahil edilebilir) istihdamı ve bölge insanının ekonomik durumunu yükseltebilecek seviyededir. Ama Zonguldak Limanı'na Ukrayna'dan kömür geliyor. Aynı kömürler ikinci bir gemiyle Ereğli Limanı'na taşınıyor. Nedir bu da, MÜSİAD Başkanının sözünü ettiği gibi kendi arkasındaki sınıfı yaratma.

AKP Bu sınıfı yaratırken madenlerdeki taşeronlaştırmayı nasıl yapıyor?

Havza bütünüyle bir kamu işletmesi idi. O havzada özel madencilik sermayesi herhangi bir şekilde giremezdi ama şimdi açıldı buraları. Kömür üretimine yönelik özel sektörün çok alt kodlara kadar ilerlemesi maliyet açısından çok zor. Devlet elindeki kurumu taşeron vasıtasıyla işletiyor, yüzeye yakın yerlerdeki işleri de özel sektöre veriyor. Böyle bir uygulamanın içinde taşeronlarda ve özel sektörde çalışan işçiler bölgenin işsizlik içindeki insanları.

Eski sendika yöneticileri, eski nezaretçiler hatta köy muhtarları taşeronun taşeronu olarak görev yapıp bu insanları getiriyorlar. Dolayısıyla işsizliğin içinde kıvranmakta olan bu kişiler eğitim bile görmüyorlar. Ellerine kazma kürek verilip ocağa gönderiliyor. Bu

işçiler kendi ekonomik taleplerini dile getiremiyor.

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı Ömer Dinçer, kazadan sonra denetimin yapıldığını ve ihmalin olmadığını söyledi, sizce bu doğru mudur?

Kazadan sonra Zonguldak'ta mahsur kalan işçilerin aileleri aynen şunu söylüyor “Aylardır ücret alamıyordu, ücretinin üçte birini verdiler, kalanı sonra vereceğiz, hesabınıza yatıracağız dediler ancak hala yatmış değil.” Peki bunu kim denetliyor?

Bu işletmeyi denetleyenler, buradaki çalışanların enerjilerini yeniden kazanabilmeleri konusunda nasıl bir denetim yürütüyor? Yok öyle bir şey. Bunu da görüyoruz. Haykırıyor işte orada “Ücretin üçte birini yatırmış gerisini yatırmamışlar.”

Bunun üstüne bir adım daha atmışlar; işçilerin sendikalı olmasını engellemişler. Çünkü taşeron işverenler, özel işletme olanlar ve Türkiye Taşkömürü Kurumu'nda taşeron olanlar çalıştırdıkları işçilerin sendikalı olmasına izin vermiyor. Baskı yapıyor. Taşeron alt taşeron kullanıyor. Kimler var, nezaretçi, köy muhtarı bunlar alt taşeron oluyor. Onlar köyden işçileri getiriyor. Bölgesel düzeyde eski sendika temsilcilerini de kullanıyorlar. Devletin denetimi yok. Böyle bir çalışmanın içinde, yeraltında ciddi anlamda üretime ya da hazırlığa, galeri açılması gibi işlere gönderilen işçilerin geleceğinin sağlık açısından, can güvenliği açısından hangi noktada olduğunu söyleyebiliriz. Cinayetle yüz yüzeler.

Peki ne yapmalı?

Yapılması gereken tek şey vardır. Taşeron sistemini kaldırmak. Bütünüyle kaldırmak. Taşeron sisteminin katliam olduğunu çok açık

tanımlayıp bunu anlatmak. Çalışanların tümünü işçisinden mühendisine tümünün örgütlü olmasını, sendikalı olmasını savunmak. Bu sendikaların ve örgütlerin işletmelerde söz ve karar sahibi kılınabilecek yapıların kurulmasını sağlamak. Yani işyeri işletme konseyleri kurmak. O konseylerde işçi ve işverenler eşit sayı ve koşullarda yer almalı ve de sırayla başkan olmalılar. İşyerinde işçilerin örgütlü ve söz sahibi olması ve de taşeron uygulamasına son verilmesi gerekir.

Bunun gerçekleşmesi nasıl sağlanır?

Sanayinin temel girdisi demir çeliğin enerjisini sağlayan kömür ki o kömürden kok elde ederken beraberinde benzol ve benzen de elde edilir. Naftalin de elde edilir. O benzol ve benzen çok ufak bir işleme araçlarda kullanılacak akaryakıt dönüşür. Bunun yatırımları, hem bölge hem Türkiye açısından büyük ekonomik girdi sağlar.

Zonguldak halkının son yaşanan iş cinayeti karşısında ayağa kalkması gerekir. Ayağa kalkıp bu işletmenin doğrudan kamu işletmesi olmasını ve taşerona son verilmesini istemesi gerekir. Kömür ithaline son verilmesini istemesi gerekir. İşçilerin sendikalı olmasını savunması gerekir. İşçilerin sendikalarında ve işyerlerinde söz ve karar sahibi olmasını istemesi gerekir. Bunun için de işçi sınıfından yana, emekçi halk kitlelerinden yana bir düşünceyi benimseyen birey ve kurumların hepsinin böyle bir talebin önderliğini üstlenmesi gerekir. Köylere kadar gidip bunu anlatmak, kenttekilere anlatmak ve de bunun hayata geçirilmesi gerekir. Bu, halkın emeğin, işçi sınıfının politik arenaya müdahalesi anlamına gelir. Bu iş cinayetinden dolayı sınıftan, emekten yana olan düşünce kuruluşu, ortak bir mücadele hattında siyasi iktidarın karşısına çıkması gerekir. Bu kalkışma işçinin sendikasını da yola getirir; sınıf

sendikası yapar. Sendikada bu alanda sendika olduğunu unutmaksızın politik alana da müdahale eder. Bu iş cinayetlerinin önüne böyle geçilebilir. Türkiye açısından da bir örnek teşkil eder.

Mühendislerin denetlemesi, sermayenin bilim dışı çalışma yönteminin önüne geçilebilir. Örgütlü olmak bunun önüne geçebilir. İşçiler, kendilerinin denetlediği ve yönettiği gerçek bir sendikası olursa bu kazaların önüne geçilir.

Devrimci Sağlık-İş sendikası sağlık alanında bu taşeronla karşı mücadelesinde yakaladığı başarıyı, yani sağlık emekçilerinin mücadeleyi öğrenerek elde ettiği başarısını, Türkiye'nin tüm hastanelerinde görüyoruz. Hastanelerde sağlık çalışanları, artık sendikalı olma ve sendikal mücadeleyle kendi güvencelerini ortaya koyma ve taşeron sistemini kapının dışına bırakmaya başlıyor. Eylemlerinde de yargısal alanda da kazanıyorlar.